

INTERNATIONAL CONGRESS OF ISLAMIC ECONOMY, FINANCE AND ETHICS

**KTO Karatay Üniversitesi Öğrencileri
Tam Metin Bildiriler Kitabı
27-28 Nisan 2019**

KRİPTO PARALAR VE BLOCKCHAIN TEKNOLOJİSİNİN KULLANIM ALANLARI, İSLAMİ FİNANSTA UYGULANABİLMESİ

Lisans Öğrencisi Fatma Nur Çiydem

KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İslam Ekonomisi ve Finans Bölümü
fatimanurciydem@gmail.com

Arş. Gör. Hamide Selçuk

KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme
hamide.selcuk@karatay.edu.tr

ÖZET: Gelişen teknoloji ve yaygın internet kullanımı e- ticarete yeni enstrümanların geliştirilmesine imkân sağlamıştır. Bu enstrümanlardan bir tanesi de kripto paralardır. Bir sanal para örneği olan kripto paralar; dijital, açık kaynaklı, uluslararası ve anonim olup hiçbir otorite ya da aracı kuruma bağlı değildirler. Dolayısıyla bir hukuki düzenlemeye ya da yasal bir denetime tabi değildirler. Kripto paraların piyasa değeri arz ve talebe göre değişmektedir. Günün her saati ve ülke sınırlarından bağımsız bir şekilde transfer imkânı sağlayan kripto paraların kullanımı oldukça yaygınlık kazanmıştır. 2008 yılı itibari ile ortaya çıkan kripto para sistemi İslam Dünyası içerisinde bir tereddütten öteye gidememiş, bu nedenle de görüş ayrılıklarını içinde barındırmıştır. Bu çalışmada; kripto paralar ve Blockchain'in temel yapısı, özellikleri gibi konuların yanı sıra devletler ve İslami finans açısından oluşan tereddütler ve görüşler anlatılmaktadır.

Anahtar kelimeler: İslami Finans, Kripto Paralar, Block Chain

USAGE AREAS OF CRYPTO COINS AND BLOCK CHAIN TECHNOLOGY AND ITS IMPLEMENTATION IN ISLAMIC FINANCE

ABSTRACT: Developing technology and widespread internet use have enabled the development of new instruments in e-commerce, one of which is crypto coins. Being an example of virtual money, crypto coins are digital, open-source, international and anonymous, and not affiliated to any authority or intermediary institution. They are therefore not subject to any legal regulation or statutory audit. Market value of crypto coins varies according to supply and demand. The use of crypto coins, which provide free transfer at any time of day and independent of any territorial boundaries, has become widespread. The crypto coin system that emerged from 2008 onward did not go beyond a kind of hesitation in the Islamic World, and therefore faced with difference of opinions. In this study; the basic structure and characteristics of crypto coins and Block chain; as well as the hesitations and emerging differences of opinions toward them from the point of view of the states and Islamic finance will be examined.

Keywords: Islamic Finance, Crypto Money, Block Chain

1.GİRİŞ: PARA

Kripto paraların daha iyi anlaşılabilmesi için emtia paradan kaydi paraya kadar olan süreci ele almalıyız ki sanal para birimlerinin günümüz itibariyle tüketiciler tarafından neden daha fazla tercih edildiğini anlayabilelim.

Geniş anlamıyla para, iktisadi faaliyetlerimizi yerine getirmemizi sağlayan ve bu faaliyetleri kolaylaştıran bir takas aracıdır. Eskiden takas usulü ile insanlar ticari faaliyetlerini sürdürürken malın değerinin belirlenmesi hususunda olan anlaşmazlıklar ve ihtiyaçların, isteklerin artması

dolayısıyla para sistemine geçme ihtiyacı duyulmuştur. Para, ekonominin temel yapı taşlarından birisidir. Çünkü iktisadi faaliyetlerimizi gerçekleştirirken başvuracağımız ilk unsur paradır. Ayrıca para kavramı; altın, gümüş kâğıt paralar, çekler, banka havaleleri, mevduat, ticaret senetleri ve tahviller gibi ödeme yöntemlerini de içinde barındırır.

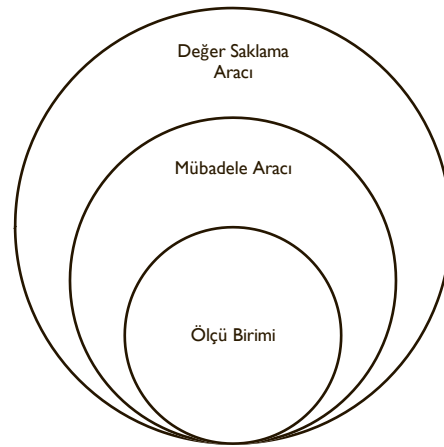
Bir şeyin para olarak nitelendirilebilmesi için şu üç fonksiyonu taşıması gerekir;

- Değiş tokuş aracı olma özelliği, bir ürün veya hizmet alımı gerçekleştiğinde karşılık olarak paranın alıcı tarafından satıcıya verilmesidir.

- Ölçü birimi olma özelliğine sahiptir. Paranın ürün ve hizmet gibi işlemlerin piyasa değerinin ölçülmesinde kullanılan standart sayısal bir birim olması nedeniyle değer ölçebilmesidir. (Üzer, Sanal Para Birimleri, s. 4)

- Değer saklama aracı özelliği ile paranın değerinin zaman içerisinde sabit seyretmesi beklenir. Bu özellik sayesinde paranın tasarruf aracı olarak kullanılabilmesi sağlanmaktadır. (Üzer, Sanal Para Birimleri, s. 4)

Bu üç fonksiyon; ölçü birimi, mübadele aracı ve değer saklama aracı olmak üzere özelden genele doğru sıralanmaktadır.

Şekil 1: Paranın Fonksiyonları

Para tarih boyunca farklı şekillerde karşımıza çıkmıştır. Bu farklı şekiller; deniz kabuğu, hububat, boncuk gibi nesnelere karşımıza çıkar. Mal ve hizmetlerin takas yapıldığı ekonomik düzenin terk edilmesiyle dünyadaki birçok ekonomi emtia para kullanmaya başlamıştır. Eski çağlarda kullanılan altın ve gümüş gibi madenler emtia paranın ilk örnekleridir. Değerli madenlerin para olarak kullanılması zamanla azalmış, önce kuyumcudaki saklanan altınlar için alındı fişleri, daha sonra ise değerli metallere çevrilebilen banknotlar para işlevi görmeye başlamıştır (Ali ve diğerleri, 2014b, s.264)

Dünyadaki altın rezervlerinin ekonomik büyümeye uyum sağlayamaması neticesinde altın standardı terk edilmiştir. II. Dünya Savaşı esnasında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler, Para ve Finans konferansında Bretton Woods dönemine başlama kararı alınmıştır. Bu dönemle ABD Doları (USD)'nin altına ve diğer para birimlerinin de USD'ye endekslediği bir sisteme geçiş yapılmıştır. Bu sistemle birlikte dünyadaki -neredeyse- tüm ekonomiler kâğıt paraya geçiş yapmışlardır.

Günümüzde para, banknot ihracı imtiyazına sahip merkez bankaları tarafından ihraç edilmektedir. Paranın değeri bu kuruluşların para politikalarıyla doğru orantılı olarak seyretmektedir (Üzer, Sanal Para Birimleri, s. 5)

1.1.Paranın özellikleri

Paranın iktisadi ve hukuki olmak üzere iki özelliği vardır. Şimdi bu özelliklere değineceğiz;

1.1.1. Paranın iktisadi özellikleri:

- Para bir satın alma gücüdür.
- Paraya doyum olmaz yani saklanması ve taşınması kolay ve insanların ona olan rağbeti devamlı olduğu için paraya olan arzunun sınırı olmaz.
- Paraya gösterilen itibar, değerini korumasıyla orantılıdır. Düzenli olarak değerini koruyan para itibarlı paradır. Değerini koruyamayan para, insanları kendinden kaçıtır. "Kötü para iyi parayı kovar." denmesi bundan dolayıdır.
- Para nadir olur. Bu özellik sayesinde paranın değeri korunur.
- Paraya güvenilmelidir. Paraya olan güven, para otoritesine olan güvenle ilgilidir. Bugün herhangi bir karşılığı olmadan basılan kağıt paraya güvenebilmek için onu çıkaran otoriteye güvenmek gerekir. Bu güveni sarsan her davranış, paranın değerini doğrudan etkiler. İktisadi hayatın, tabii kurallar içinde yürümesi için paraya olan güvenin devamlı olması gerekir.

1.1.2.Paranın hukuki özellikleri:

- Para bir hak ölçüsüdür. Ücretler, kira bedelleri, borçlar, nakdî ceza ve tazminatlar büyük ölçüde para ile belirlendiği için para bir hak ölçüsüdür. Paranın değerinin değişmesi, haksızlığa ve zulme yol açar. (BAYINDIR, s. 32)
- Para özel bir maldır. Para diğer mallar gibi ihtiyaçları doğrudan gidermez ama ihtiyaçların tatminine vasıta olur. İhtiyaç duyduğumuz mal veya hizmeti onunla satın alırız. (BAYINDIR, s. 32)
- Para tayinle taahhüt etmez. Yani bir malı veya hizmeti satın alırken gösterilen paranın kendisini vermek gerekmez. Onun yerine aynı para biriminden ve aynı değerinde bir başka para verilebilir. Çünkü paranın kendisi değil, temsil ettiği satın alma gücü önemlidir. (BAYINDIR, s. 32)

2.Kripto Paralar

2.1.Kripto para nedir?

Kripto paralar kısaca sanal paralardır. Bu para birimleri hem kolay ulaşılabilmesi ve yönetilmesi ile insanların ilgi odağı olmuştur. Sanal paralar önceleri bankalarda boy gösterirken yakın bir tarih itibarıyla kripto para olarak bir aşama kaydetmiştir. Bankalarda dijital paranın karşılığı kağıt veya madeni para iken kripto paralarda bu durum söz konusu değildir. Herhangi bir fiziki temas kurulamayan bu paraların değer açısından temsil ettiği bir para birimi yoktur. Üstelik temsil ettiği herhangi bir devlet otoritesi de yoktur. İnsanların devlet otoritelerinden, bankalardan ve bankaların getirmiş olduğu ekonomik sistemlerden sıkılmaları üzerine kripto

paralar ilgi odağı olmaya başlamıştır. Çünkü bu para birimi hem bir otoriteye sahip değil hem de çok daha kolay işlem yapılabilir.

2.2.Nasıl ortaya çıkmıştır?

İlk ortaya çıkan ve en yaygın olarak bilinen kripto para birimi Bitcoin'dir. 2009 yılında başlayan bu serüveni başlatan kişinin/kişilerin adı Satoshi Nakamoto'dur. Bu ismin kime veya kimlere ait olduğu bilinmemektedir. Devlet otoritesine bağlı kalmadan geliştirilen bir para sistemidir. Ve bu sistem 2140 yılında yani 21 milyon rezerve ulaştığında üretiminin durdurulacağı bir sistemdir.

2.2.1. Bitcoin nedir?

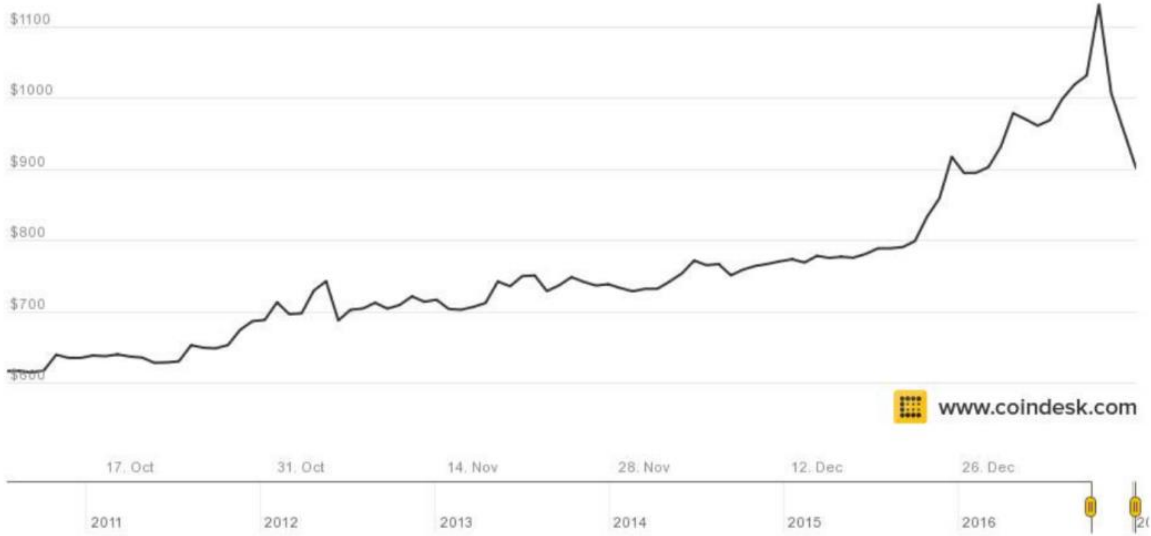
Şifreli para kategorisinde, açık kaynaklı bir kod olarak yayınlanmış dijital paradır. Çevrimiçi ortamlarda mübadelesini yapabileceğimiz bir para birimidir. Alışlagelmişliğin dışında hiçbir hükümete bağlı kalmadan, kendi ağının kontrolünde üretilmektedir. Bağımsızdır ve kullanıcılarına anonimlik sağlar. Ağında gerçekleşen tüm işlemler herkes tarafından incelenebilir. Kullanıcıların gerçekleştirmek istediği para transferleri çok hızlı bir şekilde gerçekleşir fakat bu işlemlerin iptali yoktur.

İnsanlar bir yerden bir yere para transferi yaptıklarında bir aracı kuruma ihtiyaç duyarlar. Bu aracı kurumlar günümüz itibariyle genelde bankalar olur. Bankalar bu para transferlerinde bizi bir para kesintisine tabi tutarlar. Aynı zamanda yapmış olduğumuz tüm işlemler kayıt altına alınır. Para konusunda yaptığımız her işlemin bankalar ve dolayısıyla devlet tarafından biliniyor olması, bilgisayar dünyası için bir sorun teşkil etmiştir. Böylelikle Satoshi Nakamoto, Bitcoin adı altında dijital para çıkarma yöntemine başvurmuştur. Bu para birimini de kurmuş oldukları 'Blockchain Teknolojisi' sistemi ile transferini sağlamaktadır. Başlarda özgün bir düşünceyle ortaya çıkmış olmasına rağmen gizlilik esaslı olduğu için bu para birimi kötü kişiler tarafınca kötü emellerle kullanılmıştır. Bu emellerin bazıları uç eşyaların (silah, uyuşturucu vb.) satın alınması ve ödemelerinin bu yolla yapılması, kara para aklama, vs. gibi birçok suça konu işlemde de kullanılır hale gelmiştir. Ancak son zamanlarda ismini daha da duyurarak resmiyete girmesi ile beraber bu art niyetli işlerde kullanımı azalmıştır.

Bitcoin'in özünde özgürlük vardır. Herhangi bir kimseye ya da kişiye para göndermek için, bankaya veya başka bir yere gitmenize gerek yoktur. Tek bir tıkla, anında transfer etmek istediğimiz parayı dünyanın öbür ucuna, herhangi bir aracı kuruma para ödemenize gerek kalmadan gönderebiliriz.

Ayrıca Bitcoin herhangi bir kimseye de ait bir teknoloji değildir. Bitcoin; bitcoini kullanan tüm kullanıcılarıdır. Açık bir sistemdir, her geçen gün daha da geliştirilmesi için kullanıcılar tarafından çalışmalar devam etmektedir. Bitcoin gittikçe değerini de artırmaktadır. Bitcoin ilk olarak 2009 senesinde ortaya çıkmıştır. 2011'e kadar oldukça sessiz sedasız bir gelişme sergilerken, konunun uzmanları ve bir grup bilgisayar / teknoloji meraklısı tarafından takip ediliyordu. O zamanlar 1 Bitcoin 20 cent, 30 cent civarlarındaydı. 2013'ten itibaren hızla artmaya başlamış ve 2017'de 10bin dolarların üzerine çıkmıştır, bulunduğumuz 2018 yılı itibariyle ise Haziran ayı içerisinde 800 doları görmüştür. Temmuz ayı itibariyle de yaklaşık

650 \$ civarında seyretmektedir.1 Bitcoin değeri 5-6 bin dolarların üzerindedir. (<https://blog.propars.net/turkiyedeki-bitcoin-borsalar%C4%B1-guncel-liste-2018>)

Şekil 2: Bitcoin'in Yıllara Göre Kullanımı

Gelişen teknoloji ile birlikte; hemen hemen hayatımızın her noktasında yaşanan elektronik ortama geçiş para için de geçerli olacak ve dijital para meselesi hayatımıza iyice girecektir. Bu konuda erken yol alanlar yine karlı çıkacaktır. Ayrıca dijital para sadece Bitcoin ile sınırlıdır. Bitcoin'in alternatifi (her ne kadar bir Bitcoin kadar olmasalar da) birçok dijital para birimi de bulunmaktadır. (<https://www.kredi.gold/bitcoinin-mucidi-kim-neden-ortaya-cikti.html>)

Bitcoin'den bahsetmişken bu kripto para biriminin insanların ya da piyasaların taleplerine göre değer kazanıp/kaybettiğini bilmemiz gerekir.

2.2.1.1.Bitcoin nasıl satın alınır?

Öncelikle bir borsa seçip kendimize bir hesap cüzdanı açarak satın alma işlemine başlıyoruz. Türkiye'de en çok kullanılan borsalar; Koineks, Paribu ve BtcTurk'ür. Ardından sahip olduğumuz banka hesabı üzerinden havale veya EFT ile paramızı oluşturduğumuz hesap cüzdanına atarak bir miktar belirlememiz, paramızın güncel karşılığındaki Bitcoin için bir satın alım formu doldurarak işlemimiz bitiriyoruz. Göndermiş olduğumuz form kısa bir süre içinde onaylanarak hesap cüzdanımıza satın aldığımız miktarda Bitcoin transfer ediliyor.

2.3.Sanal para birimleri çeşitliliği

Sanal para birimleri en çok emtia para, itibari para ve elektronik para ile özellikle paranın üç temel fonksiyonu bağlamında karşılaştırılmakta; sanal para birimlerinin benzerlikleri kadar farklı yönleri de bulunmaktadır. Günümüzde, ilk sanal para birimi örneği olan Bitcoin'in kullandığı teknolojiyi esas alarak üretilmiş yüzlerce sanal para birimi mevcuttur.

Günümüzde pek çok sanal para birimi mevcuttur. Bu nedenle bu para birimlerinin sınıflandırılması önem taşımaktadır.

Kripto paralar koin ve token olmak üzere ikiye ayrılmıştır;

Sanal para birimleri üç sınıfa ayrılmıştır:

-Kapalı şema: Bu başlıkta yer alan sanal para birimlerinin reel ekonomi ile neredeyse hiç bağlantısı yoktur. Sadece internet üzerindeki çeşitli sitelerde ve oyunlarda bulunan insanlar açısından bir değere sahip olan para birimlerinin değişim aracı olarak kullanılmaktadır. Bu sayede sitelerde veya oyunlarda bulunan mal ve hizmetlerin alışverişi gerçekleşmektedir. Genelde çevrimiçi oyunlar için kullanılan bir şemadır.

-Tek yönlü şema: Bu türdeki sanal para birimleri ülkelerin kullandığı herhangi bir para birimi (US, EUR, TR...) ile alınabilmekte fakat sanal para birimi olduktan sonra fiziki paralara çevrelemektir. Özetle, burada kullandığımız para yalnızca tek yönlü bir değişime tabidir. Bu şemada da sanal mal ve hizmetlerin alışverişi yapılmaktadır. Bu şemaya örnek olarak Facebook Credit verilebilir.

-Çift yönlü şema: Bu şemada yer alan para birimleri doğrudan reel ekonomiye etki etmektedir. Çift yönlü bir değişim gerçekleşmektedir. Çift yönlü değişimin sayesinde ülke paraları ile sanal para alınabilmekte ve sanal paralarla da ülke paraları alınabilmektedir. Bu özellik sayesinde sanal para ile ilgilenen insanların diğer şemalara nazaran daha çok ilgi odağı olmuştur. Bu şemadaki en önemli örnek Bitcoin'dir (Üzer, Sanal Para Birimleri, 2017, s. 15).

2.4.Kripto para borsaları

Günümüzde iki tip kripto para borsası bulunmaktadır; merkezi kripto para borsası ve merkezi olmayan kripto para borsası.

Merkezi borsalar; Kullanıcıların borsaya göndermiş olduğu kripto paraları kendi cüzdanlarında veya sistemlerinde saklamaları sebebiyle merkezi borsa olarak adlandırılmaktadırlar. Kullanıcıların bu borsaya göndermiş oldukları coinler kullanıcıların değildir. Merkezi borsalar gönderilmiş olan coinleri kendi hesaplarında saklayarak farklı teknolojilerle farklı güvenlik önlemi alırlar ve kullanıcıların hesabındaki paraların sorumluluğu tamamen onlara aittir. Fakat güven açısından sorun teşkil etmekte ve kullanıcılar tarafından tercih edilmemektedir. Ve hükümetlerin istekleri doğrultusunda kullanıcıların hesaplarını askıya alabilmektedirler.

Merkezi olmayan borsalar; Kullanıcıların fonları saklanmadan işlem yapan bir borsadır. Kullanıcıların paralarının kontrolü tamamen kullanıcılara ait oluyor. Güvenlik açısından da oldukça tedbirli olan bir borsadır. Herhangi bir merkeze bağlı olmadıklarından kullanıcıların hesaplarının askıya alınması söz konusu değildir. Bu borsa da bir güven ortamı olduğu için kullanıcılar genelde bu borsa türünü tercih ediyorlar.

2.5. Alternatif ve sahte sanal para birimleri

Bitcoin'in ortaya çıkmasından sonra alternatif para birimleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu para birimleri ya Bitcoin mimarisi üzerine eklemeler yapılmış ya da çoğu durumda olduğu gibi Bitcoin'in kaynak kodu kopyalanmıştır. Üretilen bu alternatif sanal paraların geleceklere hakkında net bir bilgi olmadığından, çoğunun sahte olma ihtimali bulunmaktadır. Sahte olmayan sanal paraların amacı ise hali hazırda yapılmış olan Bitcoin'in modelini geliştirmektir. Sanal para birimlerinin kişiden kişiye takas, ödeme çözümleri, varlıklar için işlem çözümleri, güvenli mesajlaşma ve şifresel anahtar saklama hizmetleri gibi başka hizmetler vererek mevcut Bitcoin modelini geliştirmektedirler. (Üzer, Sanal Para Birimleri, 2017, s. 38)

2.6. Kripto paralar ve islam hukuku

Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, özünde belirsizlik taşıyan, belli kesimlerin haksız ve sebepsiz zenginleşmesine yol açan dijital kripto paraların kullanımına onay vermemiştir. Kurul açıklamasında şu ifadelerle yer vermiştir:

“Para, devletçe bastırılan ve ülke içinde mübadele aracı olarak kullanılan, üzerinde rakamsal değeri yazılı, kağıt ya da metal nesnedir. Sanal para ise; arkasında herhangi merkezi finansal kurum bulunmaksızın kullanıcılar arasında doğrudan ticari alışverişe imkan tanıyan her kullanıcı için özel kriptolanmış/şifrelenmiş para birimidir.

Bir para biriminin para hükmünde olabilmesi için ya değerini devlet otoritesinden almalı ya da altın gibi zati bir değere sahip olmalıdır. Sanal paralar her ne kadar bazı kesimler tarafından mübadele aracı olarak kullanılmakta ise de devletin sağladığı itibari değere ve güce sahip olmaması arkasında merkezi bir finansal kurumun bulunmayışı ve devlet teminatı altında olmaması sebebi ile para olarak değerlendirilemez. Ayrıca değer kazanıp kaybetme hususunda spekülasyona açık olmaları daha çok kara para aklama amacı gibi meşru olmayan iş ve işlemlerde kolaylıkla kullanılabilmesi ve devletin denetim ve gözetiminden uzak olması gibi sebeplerle sanal paraların alım satımını yapmak şu aşamada dinen uygun değildir.”

Filistin Fetva Kurulu yaptığı bir açıklamada Bitcoin alıp satmanın haram olduğunu dile getirmiştir. Gerekçe olarak ise; bir gararın bulunması, anonim kullanıcıların olması ve şifrelerin kırılabilmesi gibi noktaları öne sürmüştür.

Aynı yönde Mısır Fetva Kurulu da bir açıklama yapmış ve gerekçe olarak; garar ve cehalet sebebiyle ortaya çıkacak zarar, değişiminde ve değerinde hile olması, yetkili mercilerce mübadele aracı olarak görülmemesini göstermiştir. (Kaya S. , Kripto Para Birimleri ve Fıkhi Açından Değerlendirilmesi, 2018)

Hayrettin Karaman hoca ise yine aynı bu şekilde düşünüp sanal paraların alım/satımını caiz olarak görmemiştir. Neden olarak ise, fiyatlardaki hızlı değişimi, bir merkeze bağlı olmamasını, uyuşturucu ve silah ticareti yapıyor olmasını göstermiştir.

Dört fetva da hemen hemen aynı sebeplerden dolayı kripto parayı caiz olarak nitelendirmemiştir. Fakat burada üzerinde durmamız gereken konu kripto para gibi geniş bir skalaya sahip olan para birimini sadece Bitcoin üzerinden değerlendirerek yorum yapmak olacaktır. Özel bir sebepten dolayı geneli sorumlu tutmak önyargılı bir yaklaşımın göstergesidir.

Üzerinde durmamız gereken bir diğer konu ise Bitcoin'in işlemlerini tek bir başlık altında tutarak yorumluyor olunmasıdır. Bu işlemler alım/satım, para transfer, madencilik yapmak vs. iken hepsi bir tutularak bir yorum yapılmıştır.

Doç. Dr. Süleyman Kaya gibi bazı düşünürlerse, konuyu fihki açıdan ele aldıklarında caiz oluşunu engelleyen ciddi bir problemin gözükmediğini belirtmişlerdir Kripto para birimlerini, İslamiyet'in getirmiş olduğu yükümlülükler çerçevesinde incelediğinde problemleri yönlerini dokuz başlık altında sıralayan Kaya, karşılaşılan problemlerin bir kısmının diğer para türlerinde de mevcut olduğuna işaret etmiştir.

Bunun yanı sıra bilmemiz gereken bir diğer husus ise, aynı yorumların kâğıt para içinde yapılmış olmasıdır. Kağıt para ilk çıktığı zamanlarda da "bir değeri yok, bununla nasıl ticaret yapacağız?" denilmişti ama kağıt para itibari bir paradır. Şimdi olan durumsa, aynı yorumların kripto paralar için de yapılıyor olmasıdır. Bitcoin için "soyut bir şeyle nasıl ticaret yapacağız?" deniliyor ama olay tamamen bizim yüklediğimiz değerdedir.

Kripto paralarla ilgili İslami açıdan bilmemiz gereken bir diğer husus ise; kişilerin Bitcoin ve Bitcoin gibi kripto paralarını tuttuğu takdirde paralarının zekata tabi tutulduğudur.

2.6.1.Şeriat kurallarına uygun ilk kripto para borsası: ADAB

Kripto paralar günümüzde giderek dikkat çeken para birimleri haline gelmiştir. 2009 yılında başlayan bu serüven kullanıcıları için vaat ettiği unsurlarla da dünya gündemine oturmuştur. Bu ilgilerden birisi de İslam Dünyası'na aittir.

Kripto para sisteminin özünde Blockchain teknolojisi, şeffaflık, hileden uzak bir yapı, güvenilirlik gibi ilkeler yatıyor olsa da genelde yatırımcıların ekseriyeti kar oranlarıyla ilgileniyorlardır. Ancak zamanla bu sektörde de etik ilkeleri aşan, spekülatif ve illegal alanlara hizmet eden finansal hareketlilikler yaşanmıyor değil. Mesela uyuşturucu, kumar, silah ticareti gibi... Bu konu her ne kadar birçok kripto para kullanıcısı için önem arz etmese de İslam Dünyası'nın ahlak anlayışı ve inançları itibarıyla "helal" ve "haram" dengesi gözeterek daha çekimser bir tutum sergilediğini bilmemiz gerekir. İslam dünyası için ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde 250'yi aşkın kripto para borsası bulunmakta ve yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır. Ancak 120 ülkeye yayılan 1,8 milyarlık Müslüman nüfusu ve onlara ait 2 trilyon dolarlık finansal varlıklarını yönlendirebilecekleri, inançlarına ve hassasiyetlerine uygun bir kripto para borsası ya da yatırım aracı bulunmamaktadır. Ve İslam Dünyası helal/haram dengesi noktasında bir bilinmezlik içerisinde kaldığından bu para birimlerini kullanmakta çekimser kalmışlardır.

Genel problemler ise;

- İslami kurallar çerçevesine uyumlu kripto para borsalarının bulunmaması,
- Müslümanların kripto para sektöründe yerleşik bir varlığının olmaması, bu nedenle de etik ve İslami hassasiyetlerin gözetilmemesi,
- Kripto paralarla işlem yapılmasının İslami kurallara uygun olup olmadığına dair yaşanan belirsizlik nedeniyle Müslüman dünyasında bu alana yönelik yaşanan tedirginlik,
- Mevcut kripto para borsalarının gelirinden zekât verilmemesi. İslam'ın temel sacayaklarından biri zekat olmasına rağmen, bunun hali hazırda gözetilmemesi,

- Yaklaşık 1,8 milyar insandan oluşan İslam dünyasının sektöre olan ilgisizliği,
- Güvenlik, şeffaflık, dürüstlük gibi ilkelere dikkat edilmemesi nedeniyle kripto para sektörüne olan güvensizlik,
- Yeni pazar ve yeni yatırımcıların sektöre gelmemesi nedeniyle finansal anlamda hareketlilik olmaması, olarak sayılabilir.

İşte tüm bu saydıklarımıza çözüm olarak ortaya çıkan ADAB Projesi, tamamen İslam'a uygun ve şeriat kurallarına göre dizayn edilmiş bir platformla İslam dünyasının ve yatırımcılarının ilgisini çekmeyi ve "helal" kazanç sunmayı hedeflemektedir.

ADAB Projesinin asıl amacı, Şeriat kurallarına uygun bir şekilde "Dünyanın İlk İslami Kripto Borsasını" *FICE-First Islamic Crypto Exchange* kurmaktır. Bunu da kendi bünyesinde oluşturacağı *Şeriat Danışma Kurulu* aracılığı ile sağlayacaktır. (<https://tr.linkedin.com/pulse/%C5%9Feri-at-kurallar%C4%B1na-uygun-ilk-kripto-para-borsas%C4%B1-adab-%C3%B6mer-demi%CC%87rel>)

Bu başlık altında en çok umut vaat eden altcoinlerden Ripple ve Stellar'dan da bahsetmemiz gerekir. Çünkü her ikisi de İslami Bankacılık sektöründe yerini almış bulunmaktadır. Stellar, ödemeler ve token oluşturma (Kredi Kartı Bilgilerini Saklama) için ilk şeriat sertifikalı blockchain olmuştur. Stellar Lumens, hem kendi platformu hem de kripto para birimi için Bahreyn merkezli ve İslam Finansal Dünyasında söz sahibi bir İslami danışmanlık firması olan Şeriat Araştırma Merkezinden (Shariyah Review Bureau) sertifika almış olabilir. Ancak Ripple da, Stellar ile rekabeti kızıştıracak gelişmelere imza atmıştır. Yakın tarihli bir açıklamada, Ripple, Al-Ahli Bank olarak da bilinen Suudi Arabistan Ulusal Ticaret Bankası'nın Ripple Net' e katıldığını söylemiştir. Hatta bu durum Stellar ve Ripple arasında İslami Bankacılık sektöründe bir rekabet haline gelmiştir.

(<https://kriptoparahaber.com/stellar-ilk-seriat-sertifikali-blockchain-oldu.html>)

2.7. Kripto paralar yasallaşabilir mi?

Devletler bu durumu yasal hale getirdiklerinde, işin satın alımının gerçekleştiği borsaları kullanmak zorundadırlar. Borsalarda satın alım yapanların bilgileri zaten mevcuttur. Eğer kullanıcılar sürekli olarak hesaplarını değiştirmezlerse devlet istediği zamanda kullanıcıların bilgilerine erişebilir. Devletler bu bilgi erişimini sağladı anda ağ farklı bir anlam kazanmaya başlayabilir. Bu yüzden devletlerin Bitcoin gibi kripto para birimlerini izleme imkanı yoktur.

Devletlerin çıkardığı tüm paralar itibaridir. Mesela kullandığımız banknotların karşılığı devletin nezlinde vardır. Devlet, kağıt paraların kefilisi olduğunu söyler. Bu yüzden elimizde ki paralar değerli ve geçerli hale gelir. Kripto paralar hususunda bir bilinmezlik olduğundan ne devletler kripto para birimini çıkarmak isterler ne de insanlar bu paraları almak isterler. Yani bu para biriminin ortaya çıkış amacı devlet otoritesine bağlı olmamakken böyle bir düzeni oluşturmaya çalışmak çok tercih edilen bir şey olmayacaktır.

3. Blockchain Teknolojisi (Blok Zinciri)

Blockchain yaklaşık olarak 1990'lü yıllarında geliştirilen bir teknolojidir. Bu teknoloji birçok sektöre kolaylık getirmiştir. Bankacılık sektörünün geçmişinde kayıtlar kâğıt üzerinde tutuluyordu. Gelişen teknoloji ile beraber bu kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Finansal

piyasa aktörlerinin varlıkları, uzmanlaşmış kuruluşlar tarafından kesin ve resmi kayıtlar altında tutulmaktadır. Bu kuruluşların varlıkları ise bir merkezi kuruluşun (genellikle merkez bankaları) bünyesinde tutulmaktadır. Finansal sisteme dahil olabilmek için aktörlerin bu merkezi kayıtların güvenilir, dakik ve dürüst bir şekilde tutulacağına inanmaları şarttır. (Üzer, Sanal Para Birimleri, 2017, s. 39)

Günümüzde karşımıza çıkan bu teknoloji; dijital paraları bir yerden bir yere aktarmak, transfer etmek için geliştirmiştir. Kısacası para transferini yapmaya yarayan bir teknolojidir.

Blockchain, sürekli büyüyen işlem kayıtlarının listesini çalınma veya değiştirilme gibi tehlikelerden koruyarak tutan dağıtık veri tabanı olarak tanımlanmaktadır. Bireysel işlemlerin yığınlarını tutan bloklardan oluşur. Her blok bir zaman damgası ve bir önceki bloğa bir bağlantı içerir (Nakamoto, 2008)

Satoshi Nakamoto yayınladığı bir makalede, Blockchain'i geliştirerek kendiliğinden işleyen bir para sistemine dönüştürdüğünü belirtmiştir. Her ne kadar Bitcoin ve Blockchain karıştırılıyor olsa da Bitcoin'in Blockchain teknolojisi ile hayatımıza girdiğini unutmamak gerekir. Blockchain, Bitcoin işlemlerinin kaydını tutan ve işlemlerin yer aldığı bloklar birbirine eklendikçe büyüyen genel bir defter-i kebirdir. Yani Blockchain'in daha genel bir kullanım alanı vardır. Üstelik sadece Bitcoin değil kripto paraların tamamı bu teknoloji üzerine kuruludur.

Günümüz itibariyle sanal ortamlarda insanlar arasında sürekli bir veri alışverişi gerçekleşmektedir. Bu veri alışverişi genelde multimedya dosyaları ile yapılıyorken Blockchain teknolojisi ile değer biçtiğimiz varlıkların da sanal ortamda alışverişi mümkün hale gelmiştir.

Blockchain teknolojisi birbirini tanımayan veya güvenmeyen taraflara, sistemdeki tüm katılımcıların ortak kararı ile onaylanacak ve herkesi ilgilendirecek bir kayıt oluşturulmasının yolunu hazırlar. Blockchain, gerçekleri yaratmanın ve korumanın bir yoludur. (The Economist, 2015)

Bu teknoloji ile işlemler merkezi bir kayıt altında değil de katılımcılar arasında bir kayıta tabidir. Kaydı bir yerde veya birkaç yerde tutmamızı sağlar.

Bu süreç, katılımcıların kayıtlardaki işlemleri onaylaması ile yürümektedir. Kullanıcıların tamamı kaydedilen işlemlerin birer kopyasını kendi hesabında görebiliyor ve böylelikle herhangi bir merkezi otoriteye bağlı kalınmıyor.

Genel anlamıyla Blockchainle, kaydı bir yerde tutmak yerine birçok yerde tutmamızı sağlayan bir teknolojidir. Dağıtık kayıt teknolojisi ile yaptığımız işlemleri birden fazla yerde tutmamızı sağlıyor. İşlemlerin birden fazla yerde tutulması sebebiyle sistemdeki diğer kullanıcılar da yaptığımız işlemleri görebiliyor. Böylelikle paylaşımlı dağıtık bir yapıya sahip olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda tuttuğumuz kayıtların daha güvenli bir şekilde tutulmasını sağlıyor.

Ortada bir aracıya/aracı kuruma gerek kalmıyor, böylelikle aracılık için ödediğimiz maliyetlere olan ihtiyacı kaldırıyor. Bu şekilde yaptığımız para transferlerinin de maliyetleri azalıyor.

Örnek olarak, Brezilya'da bulunan X kişisinden Türkiye'de bulunan Y kişisine para transferi yapmak istiyoruz diyelim. Normalde bu işlemi bankalardan yapabiliriz fakat işlemimiz hem meşakkatli hem de çok uzun sürede yapılacak olan bir işlemdir. Üstelik banka aracı konumda

olduğu için yapacağımız işlemi bir para kesintisine uğratar. Blockchain teknolojisi ile bu işlem hem çok kısa bir sürede gerçekleşiyor hem de para kesintimiz neredeyse hiç olmuyor. X kişisi Y kişisine 2-3 dakika gibi bir sürede parasını ulaştırıyor. Ve bu işlem herhangi bir aracı olmadan direkt olarak karşı tarafa ulaşıyor.

3.1. Blockchain teknolojinin prensipleri

- Bilgiler isteyen her kişiye açıktır.
- Açık muhasebe defteri yöntemi uygulanır bu sayede kişilerin birbiri ile olan para transferleri bu muhasebe defterlerine eklenir.
- Zincir yapıdadır.
- Dağıtılmış bir yapısı vardır.
- Merkezsizdir. Zincirde bulunan herkes zincirde gerçekleşen tüm işlemleri kendisine kopyalayabiliyor. Bu sayede merkezde/başlangıçta olan zincir herkese kopyalanabildiğinden bir merkeze ihtiyaç duyulmuyor.

3.2. Mahremiyet

Blockchain teknolojisi ile sanal ortamda bir mahremiyet düzeni sağlanmıştır. Aksi takdirde kişilerin birbirinin hesabında ne kadar para olduğunu bilmesi sosyal hayatımız için tehlike arz ederdi. Yine de bu mahremiyetin sınırının olmasını bilmemiz gerekir. Çünkü kimsenin kimseyi izleyemediği bir düzende gerçekleştirilen işlemlerin terörist saldırılar gibi kötü eylemler için kullanıp kullanılmayacağına dair bir bilgi edinemeyiz. Her ne kadar bir mahremiyet ortamının oluşması insanların yararına olsa da bir o kadar zararlıdır. Bu sebeple bir mahremiyet hakkımızın olması gerekir fakat bu mahremiyet bir aşamadan sonra kontrol altına alınmalıdır.

3.3. Dünyada ve Türkiye’de blockchain

Günümüzde devletler bu çığır açan teknolojiyi yeni yeni kullanmaya başladı, bu devletler arasında Türkiye’de var. Henüz aktif olmamasına rağmen ülkemizde bu teknolojiyi göreceğimiz yerlerden birisi tapu kayıtlarıdır. Böylelikle tapuda usulsüzlüklerin, evrakta sahteciliğin ve bu tür sorunların önüne geçilecektir. Bu sisteme geçtiğimiz takdirde bu tür sorunlar ortadan kalkacaktır.

Keza Rusya devlet başkanı Putin ise açıklamasında ‘‘Blok zincir teknolojisi kullanan devletler kullanmayan devletler üzerinde mutlaka egemenlik kuracaktır. Kullanmayan devletler de kullanan devletlerin hegemonyası altında kalacaktır.’’ demişti.

Blockchain teknolojinin kıymetini bildiğimiz takdirde hem ekonomik açıdan çağa ayak uydurmuş olacağız hem de bu sayede rezerv paranın dolar olması gibi dışa bağımlılığımızı arttıran sistemlerden kurtulacağız.

4.İslami kurallara uygun kripto paralar

Stellar Development Vakfı, yaptığı açıklamada teknolojinin özelliklerini ve uygulamalarını gözden geçirdikten sonra, Shariyah Review Bureau'nun (SRB), para transferlerini yürütmek ve gerçek dünya varlıklarını tokenize etmek için şeriata uygun bir araç olarak Stellar'a sertifika verdiğini duyurdu. (UzmanCoin)

Stellar'ın, İslami Finansal Kurumlar için kar amacı gütmeyen Muhasebe ve Denetim Kuruluşları tarafından yayınlanan standartlara (AAOIFI) uygun olduğu için sertifikayı almayı hak ettiği belirtildi. (UzmanCoin)

Malezya'da HelloGold isimli bir firma GoldX ismini alan kripto para birimi için “şeriata uygundur” sertifikası almış, bir ilke imza atmıştır. Bu uygunluk belgesini ise İslami finans danışmanlık şirketi Amanie Advisors vermiştir. Altın olarak karşılığı olan bu para biriminin, güvenilir ve şeffaf bir süreçte denetlenebilir olması şeriata uygundur hükmünün verilmesini sağlamıştır. (Kripto Para Haber).

Dubai merkezli OneGram şirketi ise kripto para birimlerine yatırım yapmak isteyen ancak şariat kurallarına uygun olmadığı gerekçesiyle bu kararından vazgeçen kişileri hedef almıştır. Şariat prensipleri, faiz ödemelerini yasaklamanın yanı sıra, fiziki varlıklara dayalı gerçek ekonomik faaliyetlere izin vermektedir. Tüm bu şartları göz önüne alan OneGram isimli girişim, satacağı her token karşılığında gram altın barındıracağını söyleyerek Müslüman yatırımcılara farklı bir alternatif sunmaktadır. (fintechtime)

İslami Finans konusunda uzmanlaşan iki İsviçre şirketi Qintar Capital Switzerland ve *ISL-Blockchain Sàrl*, dünyanın ilk İslam hukukuna uygun tokeni olan Qintar'ın piyasaya sürüldüğünü açıkladı. Belirtilen token *Islamic Blockchain* (ISL) ağı tabanlıdır. Qintar 12 Nisan 2019 tarihinde resmi olarak piyasaya sürülmüştür. (coin-turk.com)

5.Sonuç

Tarih boyunca insanoğlu bulunduğu ortama ve zamana bağlı olarak kullanmış olduğu bir para türünden kendisi için fayda veya kolaylık sağlayan bir başka para türüne geçiş yapmıştır. Günümüzdeyse gelişen teknolojinin etkisiyle kripto para birimlerine ihtiyaç duyulmuştur. Fakat bu ihtiyaç, bir sistemden başka bir sisteme geçiş yaparken oluşan tereddütler gibi -İslam dünyası başta olmak üzere- insanların zihninde soru işareti bırakmıştır. İslam dünyası için bu soru işaretleri genel manasıyla farklı görüşlerin ortaya atılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Fakat burada bilmemiz gereken şey insanların kendi paralarını diledikleri gibi kullanabilmeleri, yatırımlarını kendi istekleri doğrultusunda yapabilmeleri olmalıdır. Üstelik herhangi bir merkezi otoriteye bağlı olmadığından yapılan işlemler anonim bir şekilde gerçekleşecek ve Blockchain ile oluşmasından kaynaklı olarak bir güven ortamı oluşabilecektir. Blockchain teknolojisinin getirmiş olduğu birçok avantajlar ile doğan kripto paralar fazlasıyla ses getirmiş, dikkatleri üzerine çekmiş ve akabinde kendi borsasını oluşturmayı başarmıştır. Günümüzde birçok insan tarafından kullanılan internet dünyası; resim, ses, video ve fotoğraf gibi unsurlarla kendi içerisinde veri transferi yapıyorken Blockchain teknolojisi ile bu alan genişletilmiştir. Blockchain teknolojisi sayesinde değer biçtiğimiz varlıkların da transferi yapılır hale gelmiştir. Satoshi Nakamoto lakaplı gizli bir kişinin 2008 yılında öne sürdüğü blockchain teknolojisinin ardından Bitcoin ile dünyaya yeni bir para biriminin varlığını duyurmuş böylelikle insanların para algısına yeni bir para birimi eklenmiştir. Oluşan bu yeni algıyla birlikte İslam dünyası olarak herhangi bir önyargı ile kendimizi kısıtlamadan çağa ayak uydurmamız, doğrudan karşı çıkmamız gerekir. Bizler de Stellar, GoldX, OneGram ve Qintar koinleri gibi bu sistemi kendimize uyarlayabilir, İslam dünyasının kullanımına açabiliriz. Aksi takdirde bu sistemin imkânlarından yararlanamayacağımız aşikârdır.

KAYNAKÇA

Abdulaziz BAYINDIR, Başlangıçtan Günümüze Kadar İslam Toplumunda Madeni ve Kağıt Paralar.

Qintar koini hakkında bilgiler (<https://coin-turk.com/>)adresinden alınmıştır (2018).

Müslümanlara özel altın destekli kripto para çözümü hakkında bilgi kaynağı(<http://fintechtime.com/tr/2018/04/muslumanlara-ozel-altin-destekli-kripto-para-cozumu/>) adresinden alınmıştır (2018).

ADAB projesi hakkındaki bilgiler (<https://coin-turk.com/>)(2018) adresinden alınmıştır.

Süleyman Kaya (2018). Kripto Para Birimleri ve Fıkhi Açıdan Değerlendirilmesi. 14.

GoldX ile ilgili bilgiler (<https://kriptoparahaber.com/>) adresinden alınmıştır

Milnes. (1919).

Nakamoto. (2008).

Sabri Orman, Modern İktisat Literatüründe Para Kredi ve Faiz.

The Economist, (2015).

Stellar koini ile ilgili bilgiler (<https://uzmancoin.com/>)adresinden alınmıştır (2018).

Betül Üzer, (2017) Sanal Para Birimleri.